

SKUP SPELEOLOGA HRVATSKE POVODOM 110 GODINA SO "LIBURNIJA" ZADAR

U Biogradu na Moru održan je "Skup speleologa Hrvatske povodom 110 godina SO "Liburnija" Zadar od 5. do 7. studenog 2011. godine. Organizator skupa na kojem je sudjelovalo 194 speleologa iz 18 speleoloških udruga iz Hrvatske, Crne Gore i Slovenije bio je Speleološki odsjek „Liburnija“ PD „Paklenica“ iz Zadra, koji ove godine obilježava 110. godišnjicu svog osnutka, a pokrovitelji su bili Komisija za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza, Hrvatski speleološki savez, Grad Biograd n/M, Nacionalni park Paklenica i Park prirode Vransko jezero.

Važnost je obljetnice osnutka SO „Liburnija“ višestruka. Prije svega, željela se naglasiti činjenica da organizirana speleološka djelatnost u Hrvatskoj ima 110 godina dugu tradiciju, što je rijetkost u europskim okvirima. Tako je 1900. godine u Hrvatskoj počela s radom speleološka udruga koja je organizirala ne samo istraživanja špilja već i zahtjevnije projekte poput prve hrvatske speleološke ekspedicije po Kornatskom otočju 1903. godine. Na tim principima speleološke udruge djeluju i danas, kao speleološki odsjeci pri planinarskim društvima i speleološki klubovi.

Na skupu u Biogradu n/M kroz predavanja i druge prezentacije moglo se vidjeti da dalmatinske speleološke udruge postižu

foto: Dalibor Paar

iznimne rezultate istražujući ne samo speleološke pojave na svojem području već i sudjelujući na najvećim istraživanjima u Hrvatskoj i u svijetu. No dok se u Hrvatskoj broj aktivnih speleologa broji u stotinama, u nama susjednim europskim zemljama on se mjeri u tisućama. Zato je važno da postoje okolnosti u sklopu zakona i propisa koje bi bile poticajne za speleološku djelatnost kako bi speleolozi mogli što kvalitetnije djelovati i pridonositi spoznajama o prirodnim i drugim vrijednostima krškog podzemlja te kako bi se inventarizacijom tih vrijednosti mogla poduzeti odgovarajuća zaštita. Unatoč amaterskom aspektu speleoloških udruga, one su zapravo jedine koje u Hrvatskoj mogu istraživati i izrađivati speleološke nacрте špilja i jama koje nisu jednostavne i horizontalne – takvih je u Hrvatskoj više od 90%. Svojim djelovanjem na području

cijele države one sustavno rade i na inventarizaciji podzemnih prirodnih vrijednosti i na monitoringu. U Hrvatskoj nema, niti je vjerojatno da će u budućnosti biti (kao i u Europskoj uniji), znanstvenih ili stručnih ustanova koje bi obavljale tu zadaću u tom opsegu. To je razlog zašto speleološke udruge valja poticati na što kvalitetnije obavljanje tih aktivnosti, dopustiti im obavljanje edukacije svojih članova te uvažavati mišljenja speleologa u slučajevima ugrožavanja speleoloških pojava, kakvih u Hrvatskoj ima mnogo, nažalost bez evidencije na državnoj razini. Pokrovitelji skupa speleologa u Biogradu n/M, pored krovnih speleoloških organizacija i grada domaćina, bili su i Nacionalni park Paklenica i Park prirode Vransko jezero koji su prepoznali ulogu speleologa u inventarizaciji i zaštiti podzemnih prirodnih vrijednosti. Speleolozi nisu korisnici podzemlja koje je u državnom vlasništvu, već su suradnici u inventarizaciji geomorfoloških, bioloških, hidroloških i drugih vrijednosti te zaštiti podzemlja. Speleolozima je posebno u interesu da se njihova otkrića i informacije koje prikupe ne spremaju samo u ladicama ili bazama podataka, već da se aktivno koriste u procesima revalorizacije i zaštite te kao temelj za iniciranje daljnjih znanstvenih istraživanja. Pedeset predavanja, postera i dokumentarnih filmova predstavljenih na ovom skupu najbolje govori o bogatim rezultatima koje speleolozi postižu, o

foto: Dalibor Paar

zahtjevnosti istraživanja u kojima se i tjedan dana boravi u podzemlju na dubinama oko 1000 m, a i o znanstvenim istraživanjima koja se nadograđuju na rezultate speleoloških istraživanja a koje većim dijelom izvode znanstvenici koji su ujedno i članovi pojedinih speleoloških udruga.

Kamo ide hrvatska speleologija?

Unatoč svim rezultatima, i tako dugoj tradiciji, jedan od zaključaka rasprava na okruglom stolu o speleološkoj edukaciji održanom u sklopu skupa bio je, ne budu li hrvatske institucije dovoljno učvrstile suradnju sa speleolozima i ne stvore li poticajno okruženje u vidu zakona i propisa za speleološku edukaciju, doći će do smanjivanja ionako malog broja hrvatskih speleologa. S druge strane, ulaskom u Europsku uniju povećat će se broj istraživača iz drugih zemalja koji će doći u Hrvatsku i prikupljati informacije o našem podzemlju u svrhu nekih drugih interesa, a najmanje u svrhu očuvanja i zaštite podzemnih prirodnih vrijednosti koje imamo, a o kojima znamo vrlo malo.

PREDSTAVLJENI RADovi

Obilježavajući 110 godina od osnutka Speleološkog odsjeka „Liburnija“ iz Zadra, dan je pregled aktivnosti društva od svog osnutka (T. Dražina, L. Kotlar) i predstavljeni su rezultati aktualnih istraživanja na Ravnim kotarima, gdje je pored ostalog zabilježeno periodično ponavljanje povišene koncentracije

ugljičkova dioksida (A. Lončar, M. Šurić) i istraživanja na južnom Velebitu (N. Andačić, Lj. Majica). Predstavljeni su i rezultati znanstvenih istraživanja utjecaja nadmorske visine na mikroklimu i koncentraciju radona u širem području južnog Velebita (N. Buzjak i D. Paar). Dan je pregled višegodišnjih speleoloških istraživanja u 653 m dubokoj jami Nevidna voda na Dinari, koja se izvode pod vodstvom SO HPD „Mosor“ od 2005. godine (G. Rnjak, M. Glušević, I. Andrić). U jami su izvedena i znanstvena istraživanja koja se mogu podijeliti na hidrološka i biospeleološka istraživanja (I. Andrić i sur.). Jama „Mokre noge“ na Biokovu do sada je u suradnji SAK „Ekstrem“ i SO PD „Imber“ istražena do dubine 420 m, a na temelju daljnjeg napredovanja u jami, procjenjuje se da je dublja od 700 m (K. Topčić i sur.) čime ima perspektive da uđe među prvih pet najdubljih jama u Hrvatskoj. Predstavljen je nacrt jame i dokumentarni film (Ž. Marunčić i sur.). Ovime je jama trenutačno na 18. mjestu na popisu najdubljih jama u Hrvatskoj, što će se sigurno izmijeniti tijekom planiranih istraživanja iduće godine. U sklopu pregleda istraživanja na području Dalmacije, održano je predavanje o otkrićima na području Sv. Ilije na Pelješcu (N. Bočić). Nizom predavanja i postera prezentirani su rezultati istraživanja jednog od speleološki trenutačno najperspektivnijih područja Hrvatske – Crnopca. Dan je pregled istraživanja SO HPD „Željezničar“ od 1970. do 2010., s osvrtom na rezultate istraživanja u jami Muda Labudova između 2008. i 2010. (S. Tutiš i sur.). Prdstavljen je nacrt jame Muda Labudova (–510 m). Sustav Kita Gačešina – Draženova puhaljka (dubina 530 m) po stvarnoj je duljini 17.781 m postao prema svjetskim kriterijima, gdje se duljinom smatra stvarna a ne horizontalna duljina, najdulja hrvatska špilja (T. Barišić i sur.).

U nedalekoj špilji Munižabi na Crnopcu otkriveni su novi kanali te je tijekom 2010. produljena za više od kilometra (M. Čepelak i M. Malenica). Nova je duljina 8479 m, a horizontalna duljina 6947 m (dubina ostaje 437 m). Po broju sudionika i kompleksnosti organizacije, ove je godine najzahtjevnija bila Speleološka ekspedicija „Lukina jama 2010.“ (L. Mudronja i sur.). Osim speleoloških istraživanja u sklopu kojih je uronom na dnu povećana dubina jame na –1421 m, obavljena su i različita znanstvena istraživanja. Posebno su zanimljivi nalazi podzemne faune koja je i na dubinama ispod 1000 m iznimno bogata (J. Bedek i sur.). Špiljska je fauna predstavljena i radovima o fauni Dinare (M. Lukić i sur.) te o fauni devastiranoj hidroakumulacijom HE Lešće (J. Bedek i sur.). Dan je pregled speleoloških i biospeleoloških istraživanja na području Parka prirode Vransko jezero i njegove okolice (I. Zubak, A. Katalinić). Na skupu su posebno bili zastupljeni šišmiši, predavanjem o sindromu bijelog nosa (D. Hamidović i sur.) na kojem je istaknuta uloga speleologa u lociranju i praćenju ove bolesti, zatim predavanjima o zaštiti i monitoringu šišmiša (M. Kipson i sur.) te rezultatima monitoringa šišmiša u špilji Veternici (P. Žvorc i sur.). Predavanjima i posterima prezentirani su rezultati speleoronilačke ekspedicije DDISKF u sustav Panjkov ponor – Varićakovu špilju te istraživanja u Suvaji i Ponorcju – novom sustavu (T. Kovačević, A. Kovačević, H. Dragušica). Prezentiran je nacrt sustava Panjkov ponor – Varićakova špilja s novom duljinom 12.922 m. U sklopu speleoronilačkog logora „Babina jama 2010.“ u organizaciji SO HPD „Željezničar“ topografski je snimljeno 450 m novih kanala i preronjeno više sifona. Tlocrtna duljina Babine jame sada iznosi 1672 m, a istraživanja se planiraju nastaviti u 2011. godini. Speleološkim i speleoronilačkim istraživanjima u špilji Miljacka II istraženo je novih 1050 m kanala pa je nova duljina špilje oko 2800 m (P. Kovač Konrad, V. Jalžić). Na međunarodnom speleološkom kampu u organizaciji SK „Ursus spelaeus“ i SK „Ozren Lukić“, „Speleokor '10“ istraženo je 16 speleoloških objekata, od čega je najvažnija Flanjikova špilja u selu Popovac (nedaleko od Matešićeve špilje) koja je topografski snimljena do duljine od 1355 m i dubine 40 m (M. Trpčić, H. Cvitanović). Dan je pregled speleoloških istraživanja rudnika boksita Kalun kod Drniša (2003. – 2010.) u organizaciji SO HPK „Sv. Mihovil“ i SO PD „Promina“ (T. Barišić i Ž. Vukušić). Radi se o rudniku otvorenom 1914. godine, jednom od

foto: Dalibor Paar

najstarijih rudnika boksita na svijetu. Eksploatacijom je dosegnuta dubina od 360 m, a zatvoren je 1962. godine. Izložen je speleološki katastar Šibensko-kninske županije, koji od 2009. izrađuje SO HPK „Sv. Mihovil“ u suradnji sa SO PD „Promina“. Do listopada 2010. u katastru se nalazi 215 prirodnih te nekoliko umjetnih objekata, dok je još 50-ak u obradi (T. Barišić, G. Rnjak, T. Jerković). Od međunarodnih aktivnosti važno je sudjelovanje dvojice hrvatskih speleologa u ekspediciji u najdublju jamu na svijetu Voronya (Krubera), gdje su se spustili na dubinu više od 2000 m (R. Erhardt, D. Bakšić). Članovi SO „Mosor“ i SO „Velebit“ sudjelovali su u istraživanjima austrijske jame Furtowischacht duboke 712 m (M. Glušević). Članovi SK „Samobor“ organizirali su posjet podzemlju Škotske, Engleske i Walesa (K. Motočić i T. Vujnović). Uz navedeno, predstavljen je određen broj postera već prezentiranih na drugim skupovima, ali koje speleolozi u Hrvatskoj uglavnom nisu vidjeli (Škola krša u Postojni, Hrvatski geološki kongres).

foto: Nikolina Artić

životinja, s napomenom da zbog izvrsne kvalitete snimke, neupućeni gledalac može pomisliti da je njihova veličina usporediva s veličinom kućnih ljubimaca, a ne da je stvarnih tek nekoliko milimetara. Stječe se dojam lakoće snimanja, no snimanje je obavljeno u otežanim uvjetima, u velikim podzemnim prostorima, na dubinama većim od 1000 m. Pronaći zanimljive primjerke faune i snimiti ih u tom prirodnom okruženju pravo je umijeće. Film „Voronya (Krubera)“ vodi nas kroz priču dvojice članova SO „Velebit“ u najdubljoj jami na svijetu, sve do ispod magične dubine 2000 m. Dinamičnom i usklađenom montažom Lovre Čepelaka, kamerom i režijom Darka Bakšića, pratimo tijekom uzbudljivog putovanja u dubinu s Robertom Erhardtom, zahtjevne detalje, vodene prepreke, ali i probleme sa snježnim lavinama na površini. Film „Mokre noge“ članova SO „Imber“ duhovit je uradak u rangu „speleoklipova“ na nedavno održanom skupu speleologa u Italiji, a koji su prikazivani u neobaveznom dijelu filmskog programa u Biogradu n/M. Poigravajući se s dinamikom filma i duhovitošću sudionika, stječe se dojam lakoće istraživanja i uživanja u podzemlju – no to je zapravo

ono što uz zanimljive rezultate istraživanja uvijek ostaje u sjećanju speleologa, dok se teške stvari zaboravljaju. Ovakav pristup predstavljanju speleološkog istraživanja vrlo je zahvalan za speleologiju pa ga valja nastaviti i u budućnosti.

U nedjelju 7. studenog održan je okrugli stol na temu **Speleoronjenje u Hrvatskoj** na kojem je sudjelovalo 30-ak speleologa iz većine klubova koji se u Hrvatskoj bave ronjenjem u speleološkim objektima. Pokretač je ovakva susreta HGSS, odnosno grupa za speleoronilačko spašavanje HGSS-a. Ovo je bio prvi takav susret u Hrvatskoj te je zaključeno da će se ovakvi susreti od sada organizirati barem dvaput godišnje. Svi sudionici bili su iznimno zadovoljni ovom inicijativom HGSS-a.

Dalibor Paar
Speleološki odsjek PDS „Velebit“
Zagreb

Ljubo Majica
Speleološki odsjek „Liburnija“
Zadar

DOKUMENTARNI FILMOVI

U filmskom dijelu programa prikazani su filmovi „Nova otkrića u Rokinoj bezdani“ (Alan Kovačević) i „Traverza Vrbas“ (Alan Kovačević i Tihomir Kovačević) Društva za istraživanje krških fenomena Dinaridi, udruge koja danas u Hrvatskoj producira izvrsne dokumentarce o potopljenim i vodenim aktivnim špiljama i speleoronilačkim istraživanjima u njima. Pored atraktivnih scena prolazaka potopljenim kanalima i snažnim vodenim tokovima, zadržavaju snimke novih dijelova špilja u koje ronionci ulaze nakon jednog ili više sifona, odnosno potopljenih kanala. Ovi filmovi na najbolji način dokumentiraju vodeno bogatstvo krškog podzemlja. Film „Ponašanje špiljske faune“ biospeleologa Marka Lukića nevjerojatno je iskustvo o živom svijetu podzemlja. Vrhunske snimke u rangu svjetskih dokumentaraca prikazuju život špiljskih